

NGÂN HÀNG NHÀ NƯỚC VIỆT NAM BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
HỌC VIỆN NGÂN HÀNG

NGUYỄN MINH PHƯƠNG

**HOÀN THIỆN KIỂM TOÁN NỘI BỘ TẠI NGÂN HÀNG
NÔNG NGHIỆP VÀ PHÁT TRIỂN NÔNG THÔN VIỆT NAM**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

HÀ NỘI - 2016

NGÂN HÀNG NHÀ NƯỚC VIỆT NAM BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
HỌC VIỆN NGÂN HÀNG

NGUYỄN MINH PHƯƠNG

**HOÀN THIỆN KIỂM TOÁN NỘI BỘ TẠI NGÂN HÀNG
NÔNG NGHIỆP VÀ PHÁT TRIỂN NÔNG THÔN VIỆT NAM**

Chuyên ngành: Tài chính – Ngân hàng

Mã số: 62.34.02.01

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

Người hướng dẫn khoa học: 1. TS. NGUYỄN THỊ THANH HƯƠNG

2. GS.TS. NGUYỄN VĂN TIẾN

HÀ NỘI - 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình khoa học do chính tôi nghiên cứu và thực hiện. Các thông tin, số liệu được sử dụng trong luận án hoàn toàn trung thực, có nguồn gốc rõ ràng. Luận án không trùng lặp với bất kỳ công trình nghiên cứu nào đã được công bố.

Hà Nội, ngày 23 tháng 8 năm 2016

Nghiên cứu sinh

Nguyễn Minh Phương

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
CHƯƠNG 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN VỀ KIỂM TOÁN NỘI BỘ TẠI NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI	13
1.1. NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG VỀ KIỂM TOÁN NỘI BỘ	13
1.1.1. Các quan niệm về kiểm toán nội bộ	13
1.1.2. Quy tắc đạo đức và ứng xử của kiểm toán nội bộ	17
1.1.3. Chuẩn mực kiểm toán nội bộ	18
1.2. KIỂM TOÁN NỘI BỘ TẠI NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI	20
1.2.1. Cơ cấu tổ chức	21
1.2.2. Nội dung kiểm toán nội bộ tại Ngân hàng thương mại	25
1.2.3. Phương pháp tiếp cận của kiểm toán nội bộ	29
1.2.4. Quy trình kiểm toán nội bộ	32
1.3. CÁC NHÂN TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN KIỂM TOÁN NỘI BỘ NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI	42
1.3.1. Nhân tố khách quan	42
1.3.2. Nhân tố chủ quan thuộc ngân hàng	43
1.4. HOÀN THIỆN KIỂM TOÁN NỘI BỘ TẠI NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI ...	46
1.4.1. Khái niệm hoàn thiện Kiểm toán nội bộ trong ngân hàng	46
1.4.2. Sự cần thiết hoàn thiện kiểm toán nội bộ	48
1.5. KINH NGHIỆM VỀ KIỂM TOÁN NỘI BỘ TẠI CÁC TCTD VÀ BÀI HỌC RÚT RA	49
1.5.1. Kinh nghiệm quốc tế về kiểm toán nội bộ tại các tổ chức tín dụng	49
1.5.2. Kinh nghiệm trong nước về kiểm toán nội bộ tại các tổ chức tín dụng	60
1.5.3. Bài học kinh nghiệm rút ra	62
KẾT LUẬN CHƯƠNG 1	65
CHƯƠNG 2: THỰC TRẠNG KIỂM TOÁN NỘI BỘ TẠI NGÂN HÀNG NÔNG NGHIỆP VÀ PHÁT TRIỂN NÔNG THÔN VIỆT NAM	66

2.1. KHÁI QUÁT VỀ NGÂN HÀNG NÔNG NGHIỆP VÀ PHÁT TRIỂN NÔNG THÔN VIỆT NAM.....	66
2.1.1. Lịch sử hình thành và phát triển của Ngân hàng Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn Việt Nam	66
2.1.2. Đặc điểm hoạt động kinh doanh của Agribank.....	68
2.1.3. Mô hình tổ chức và mạng lưới hoạt động của Agribank	69
2.1.4. Khái quát về kết quả hoạt động kinh doanh của Agribank	71
2.2. THỰC TRẠNG KIỂM TOÁN NỘI BỘ TẠI AGRIBANK	80
2.2.1. Cơ sở pháp lý của hoạt động kiểm toán nội bộ.....	80
2.2.2. Thực trạng về cơ cấu tổ chức bộ máy kiểm toán nội bộ	82
2.2.3. Thực trạng về nội dung kiểm toán nội bộ	86
2.2.4. Thực trạng về phương pháp tiếp cận trong kiểm toán nội bộ	88
2.2.5. Thực trạng về quy trình kiểm toán nội bộ.....	90
2.3. CÁC NHÂN TỐ ẢNH HƯỞNG TỚI THỰC TRẠNG KIỂM TOÁN NỘI BỘ TẠI AGRIBANK	112
2.3.1. Quy trình khảo sát	112
2.3.2. Đánh giá độ tin cậy và đánh giá thang đo	114
2.3.3. Phân tích mức độ ảnh hưởng của các nhân tố đến kiểm toán nội bộ tại Agribank.....	117
2.4. ĐÁNH GIÁ THỰC TRẠNG KIỂM TOÁN NỘI BỘ TẠI AGRIBANK....	120
2.4.1. Những kết quả đạt được trong kiểm toán nội bộ tại Agribank	120
2.4.2. Hạn chế.....	122
2.4.3. Nguyên nhân của các hạn chế	129
KẾT LUẬN CHƯƠNG 2.....	135
CHƯƠNG 3: GIẢI PHÁP HOÀN THIỆN KIỂM TOÁN NỘI BỘ TẠI NGÂN HÀNG NÔNG NGHIỆP VÀ PHÁT TRIỂN NÔNG THÔN VIỆT NAM	136
3.1. ĐỊNH HƯỚNG HOẠT ĐỘNG CỦA AGRIBANK TRONG THỜI GIAN TỚI...136	
3.1.1. Định hướng và mục tiêu của các hoạt động chung	136
3.1.2. Định hướng hoàn thiện công tác kiểm toán, kiểm soát nội bộ.....	138

3.1.3. Nguyên tắc hoàn thiện tổ chức, hoạt động kiểm toán nội bộ tại Agribank...	138
3.1.4. Yêu cầu đối với công tác kiểm toán nội bộ tại Agribank	139
3.2. GIẢI PHÁP NHẪM HOÀN THIỆN KIỂM TOÁN NỘI BỘ TẠI AGRIBANK.....	140
3.2.1. Hoàn thiện nội dung kiểm toán	141
3.2.2. Hoàn thiện phương pháp tiếp cận kiểm toán	142
3.2.3. Hoàn thiện quy trình kiểm toán nội bộ	146
3.2.4. Nâng cao trách nhiệm của Hội đồng thành viên, Ban điều hành trong việc thiết lập và vận hành một hệ thống KSNB hiệu lực, hiệu quả	148
3.2.5. Tăng cường sự phối hợp của các đơn vị được kiểm toán	152
3.2.6. Kiện toàn về nhân sự.....	155
3.2.7. Hoàn thiện cơ cấu tổ chức bộ máy	158
3.3. KIẾN NGHỊ NHẪM HOÀN THIỆN KIỂM TOÁN NỘI BỘ TẠI AGRIBANK.....	160
3.3.1. Kiến nghị với Ngân hàng Nhà nước	160
3.3.2. Kiến nghị với Chính phủ và với cơ quan quản lý nhà nước	162
KẾT LUẬN CHƯƠNG 3.....	163
KẾT LUẬN	164

DANH MỤC CÁC TỪ

Từ viết tắt	Nguyên nghĩa
KSNB	Kiểm soát nội bộ
KTKSNB	Kiểm tra kiểm soát nội bộ
KTNB	Kiểm toán nội bộ
KTV	Kiểm toán viên
KTVNB	Kiểm toán viên nội bộ
NHNN	Ngân hàng Nhà nước Việt Nam
Agribank	Ngân hàng Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn Việt Nam
NHTM	Ngân hàng thương mại
NH	Ngân hàng
TCTD	Tổ chức tín dụng
TSC	Trụ sở chính
QLRR	Quản lý rủi ro

DANH MỤC CÁC BẢNG, BIỂU, HỘP, SƠ ĐỒ

Bảng 1.1: Các phương pháp tiếp cận của kiểm toán nội bộ (%).....	30
Bảng 1.2: So sánh giữa tiếp cận truyền thống và tiếp cận kiểm toán trên cơ sở rủi ro.....	31
Bảng 2.1: Một số chỉ tiêu tài chính của Agribank từ 2012-2015	71
Bảng 2.2: Các loại hình kiểm toán nội tại Ngân hàng	86
Bảng 2.3: Các nghiệp vụ được kiểm toán nội bộ tại Ngân hàng	87
Bảng 2.4: Phương pháp tiếp cận của kiểm toán nội bộ tại Ngân hàng	89
Bảng 2.5: Thực trạng lập kế hoạch kiểm toán nội bộ tại Ngân hàng.....	91
Bảng 2.6: Nguồn thông tin để Bộ phận kiểm toán nội bộ thực hiện đánh giá rủi ro.....	92
Bảng 2.7: Phương pháp đo lường rủi ro của kiểm toán nội bộ	92
Bảng 2.8: Thực trạng sử dụng các công cụ đánh giá định lượng tại Ngân hàng	93
Bảng 2.9: Đánh giá việc thực hiện kiểm toán nội bộ tại Ngân hàng	97
Bảng 2.10: Đánh giá việc lập báo cáo kiểm toán tại Ngân hàng	99
Bảng 2.11: Những kiến nghị chủ yếu.....	100
Bảng 2.12: Thời gian phát hành báo cáo kiểm toán.....	111
Bảng 2.13: Thực trạng bộ phận kiểm toán giám sát các kiến nghị của mình	111
Bảng 2.14: Đánh giá việc thực hiện các kiến nghị của kiểm toán nội bộ	112
Bảng 2.15: Các kết quả thống kê độ tin cậy với từng nhân tố	115
Bảng 2.16: Tổng hợp mức độ ảnh hưởng của hai nhóm nhân tố KTNB	118
Bảng 2.17: Tổng hợp mức độ ảnh hưởng của nhóm nhân tố chủ quan đến KTNB	118
Bảng 2.18: Tổng hợp mức độ ảnh hưởng của nhóm nhân tố chủ quan đến KTNB	119
Bảng 2.19: Đánh giá thực trạng KTNB của Agribank so với thông lệ tốt nhất.....	128
Bảng 3.1: Mối quan hệ giữa kiểm toán nội bộ và các đơn vị thuộc hai tầng bảo vệ 1 và 2	154
Biểu đồ 1.1: Định hướng quan tâm của KTNB trong tương lai.....	53
Biểu đồ 1.2: Sáu phương pháp đo lường giá trị của KTNB.....	55
Biểu đồ 1.3: Các kỹ năng quan trọng đối với KTV NB.....	56

Biểu đồ 1.4: Xu hướng ứng dụng CNTT trong kiểm toán nội bộ trong tương lai gần	57
Biểu đồ 2.1: Nguồn vốn huy động giai đoạn 2012-2015	73
Biểu đồ 2.2: Tình hình tăng trưởng tín dụng của Agribank giai đoạn 2012 – 2015.	74
Biểu đồ 2.3: Tỷ lệ nợ xấu của Agribank giai đoạn 2012- 2015	74
Biểu đồ 2.4: Thu từ hoạt động dịch vụ của Agribank giai đoạn 2012 - 2015.....	75
Biểu đồ 2.5: Thái độ của các đơn vị được kiểm toán đối với các kiến nghị (%)....	110
Hộp 2.1 Phương pháp tiếp cận của kiểm toán nội bộ	88
Hộp 2.2: Các tồn tại sau kiểm tra kiểm soát nội bộ và kiểm toán nội bộ	98
Hộp 2.3: Kết luận của Thanh tra Ngân hàng nhà nước 2014.....	101
Hộp 2.4: Kết luận của Thanh tra Chính phủ	102
Hộp 2.5: Phát hiện sau KTNB của Agribank.....	103
Hộp 2.6: Kiểm toán nội bộ không phát hiện ra nhiều sai phạm.....	104
Hộp 2.7: Khuyến nghị của ERSNT&Young khi kiểm toán hoạt động tín dụng.....	105
Hộp 2.8: Khuyến nghị về quy trình tín dụng	108
Sơ đồ 1.1: Mối quan hệ giữa thử nghiệm kiểm toán hệ thống và thử nghiệm kiểm toán cơ bản	40
Sơ đồ 2.1: Mô hình tổng thể tổ chức bộ máy quản lý điều hành Agribank	70
Sơ đồ 2.2: Mô hình cơ cấu quản lý điều hành của Agribank trước 2015	83
Sơ đồ 2.3: Mô hình cơ cấu quản lý điều hành của Agribank 2015.....	84
Sơ đồ 2.4: Cơ cấu tổ chức bộ phận kiểm toán nội bộ của Agribank.....	85

MỞ ĐẦU

1. TÍNH CẤP THIẾT CỦA ĐỀ TÀI

Kiểm toán nội bộ tại các doanh nghiệp nói chung và các ngân hàng thương mại (NHTM) nói riêng có vai trò hết sức quan trọng trong quản trị kinh doanh và quản trị rủi ro, đóng vai trò là tuyến phòng thủ thứ ba theo thông lệ quốc tế nhằm kiểm tra, đánh giá, giám sát tính hữu hiệu, phù hợp, đầy đủ của hệ thống Kiểm soát nội bộ. Kiểm toán nội bộ đã được áp dụng tại nhiều NHTM ở các nước phát triển và đang phát triển trên thế giới, trở thành nội dung yêu cầu cốt lõi của Basel II. Sự ra đời và phát triển của kiểm toán nội bộ chính là do nhu cầu tất yếu khách quan để tăng cường quản trị, giám sát trong bối cảnh kinh tế, xã hội...biến động mạnh mẽ và khó lường.

Ở Việt Nam, hệ thống NHTM sau thời kỳ phát triển nhanh cả về quy mô và số lượng đã bộc lộ nhiều vấn đề về tăng trưởng nóng, mức độ rủi ro cao trong khi tính minh bạch về hoạt động kinh doanh và các vấn đề sở hữu đã và đang gây ra những tác động tiêu cực không nhỏ đến sự ổn định và tăng trưởng của nền kinh tế đất nước. Một trong những nguyên nhân cơ bản là do công tác kiểm toán nội bộ tại các NHTM chưa được tổ chức một cách hiệu quả, chưa đảm bảo những nguyên tắc và yêu cầu chung trong quá trình vận hành.

Là một NHTM có quy mô lớn nhất cả nước về mạng lưới hoạt động, tổng tài sản và nguồn vốn, Ngân hàng Nông nghiệp và Phát triển nông thôn Việt Nam (Agribank) đã để xảy ra nhiều vấn đề thiếu minh bạch và kém hiệu quả, thậm chí còn có một số sai phạm nghiêm trọng và việc xử lý phải được thực hiện bằng pháp luật. Trước tình hình đó, Ngân hàng nhà nước đã quyết định tái cơ cấu Agribank giai đoạn 2013-2015 nhằm kiện toàn cơ cấu tổ chức, mạng lưới, nhân sự, nâng cao chất lượng quản trị, điều hành, đào tạo và đào tạo lại cán bộ, nhân viên, đổi mới các sản phẩm dịch vụ. Đây cũng là giai đoạn mà kiểm toán nội bộ Agribank dần được hoàn thiện. Tuy nhiên các vụ sai phạm, tổn thất mới vẫn tiếp tục diễn ra trong thời gian vừa qua khiến người ta phải đặt câu hỏi về trách nhiệm của bộ phận Kiểm toán nội bộ với vai trò là tuyến phòng thủ cuối cùng ngăn chặn, phát hiện rủi ro. Từ vấn